

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Curis perustus; nil aget tamen miser.
 Non hæc ad arces ducit indigetum via,
 Cruciari honesto, gloriæ nubem obdere,
 Mœrere lætis. Quisquis astriferam domum
 Virtutis ambit, arduos calles terat,
 Quâ tot superbos gloria Heroës rapit.
 Sed frustra adhortor, verbaque in ventum sero:
 Ignava mentes facta degeneres probant.
 Stultus plicatis manibus, ac cælum intuens,
 Similis hianti, tabidas carnes vorat,
 Et ossa rodens, languido solatio
 Sustentat animum: satius angusto lare
 Farris pugillo placita sectantem frui,
 Quàm mille curis, mille luctantem malis,
 Veraque palmâ arctare congestas opes.
 Quæ digna inertis præmia invidia precer?
 Inter aliena degat ætatem bona:
 Nil triste videat, videat infaustum nihil.

PROSA EXEGESIS.

*Invidia vi-
 tium diabo-
 licum.*

ALTERVM hîc malorum caput assignat Ecclesia-
 stes, quæ vitam hanc acerbam reddunt & luctuo-
 sam, invidiam scilicet, quâ nulla pestis est antiquior, &
 nulla præsentior. Ab hac enim calamitatum omnium
 ac miseriarum scaturigo: ab hac ruina totius humani
 generis; ab hac denique mors ipsa traxit exordium.
 Sap. 2, 23. *Deus enim creavit hominem inextermabilem, ait alibi Sa-
 piens noster, invidiâ autem diaboli mors introiit in orbem
 terrarum.* Itaque qui diabolicum hoc vitium nuncupa-
 rit, ad incunabula quidem sua monstrum hoc deduxe-
 rit, sed tamen leuioris monetæ, quàm pro rei gravita-
 te, nomen procuderit. Siquidem vt primis generis no-
 stri

stri progenitoribus cacodæmon inuiderit, dæmonem certe dæmoni inuidisse non reperimus: hominem autem in alterum se hominem inuidentiæ dentem acueret, id verò quo nomine appellem nescio. Atqui non homines tantum, sed germanos inter se commisit hæc furia. Nōne, vt solus regno potiretur, fraterno sanguine nascentis Urbis mœnia fœdauit Romulus? Et si quid Poëtis credimus, nōne solium vnicum angustum fuisse Thebanis fratribus Etheocli & Polynici, testantur eorundem in funere discordes rogi? Et quid dico solium vnicum? orbis profectò totius latitudinem primis in orbe fratribus angustam fecit inuidia. Quid autem tantas in Caino inuidiæ faces accendit? Nimirum eximia fratris virtus diuino testimonio comprobata. Ita ferè fit, vt virtutis lucem oderint improbi, quemadmodum & Solem lumina ægra formidant, & auersantur diem splendidum nocturna animalia, quæ ad primum eius ortum stupent, ac timore lucis abduntur in rimas. Sed illud indignissimum est, quòd inuidi lucem, quam non capiunt, carpunt; & virtutem, ad quam ne adspirant quidem, vicinorum vitiorum nominibus dehonestant. Temerarium eum vocant, qui fortis est; degenerem, qui modestus; superbum, qui magnanimus; crudelem, qui iustus; versipellem, qui prudens est: idemque de ceteris iudicium. Quid enim est à liuidis hisce dentibus in orbe tutum?

Profectò nullum est propugnaculum, quo se quis ab hoc hoste tueatur, nullus recessus vbi delitescat, nulla montium cacumina quæ conscendat, nullæ siluarum latebræ quibus se regat. Cùm autem omne genus hominum inuidiæ expositum est, tum ij potissimum, qui aut in Republicâ virtute ac dignitate præstant, aut in-

Cc

genij

Florus li. 1.
cap. 1.
Statius lib.
12. Theb.

Genes. 4, 8.

Seneca lib.
de Beatâ
vitâ c. 21.

Nihil ab
inuidiâ tu-
tum.

genij gloriâ ceteris antecellunt, aut assiduo labore atque industriâ eximium quiddam sunt consecuti. Nam, ut ait Poëta,

Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Ouidius
de Remed.
amoris.
Inuidia
ignauorum
est.

Velleius
lib. 2. c. 42.
Liuus li-
bro 35.

Seneca lib.
de Tran-
quillit. ani-
mi, c. 2.

Verum enim verò quid hoc monstri esse dicam, quod cum in optimum quemque ac præstantissimum dentem acuat inuidia, & id quod in omni genere laudis eminet, infectetur; in eorum tamen cordibus plerumque figit domicilium, qui nullius genij sunt aut ingenij, nullis humanis diuinisque dotibus conspicui, nullius denique laboris aut industriæ; sed stupidi atque ignaui, fuci, fungi, caudices? Ita profectò se res habet: Inuidia sequitur inertiam, inquit Velleius; & Liuus paulò enucleatius, qui etiam causam assignat. Nulla, ait, ingenia tam prona sunt ad inuidiam, quam eorum, qui genus ac fortunam suam animis non æquant: quia hi tales virtutem & bonum alienum oderunt, hoc ad splendorem suum pertinere arbitrantur, si aliorum laudibus nebulas offuderint, & in parte felicitatis suæ ponentes, si quid aliis aduersi contigerit. Quemadmodum Medici illi, qui auaritiæ student, hoc vnicum habent in votis, ut quamplurimi per urbem morbi grassentur; de quibus illud non incongruè dici solet, Mala res medicus est; cui numquam bene est, nisi dum quamplurimis est malè. Sic inertes illi fungi tum se felices arbitrantur, si aliorum felicitatem subuertere potuerint; & tum se magnos, si aliorum magnitudini obtrectarint. Ita se maleuolentiâ & obtrectatione pascit alienis incrementis inimica semper inuidia. Alit enim liuorem infelix inertia (ut ait Seneca) & omnes destrui cupiunt, quia se non potuerunt prouehere: & ex hac deinde auersatione alienorum pro-
ces-

cessuum, & suorum desperatione, obirascens fortunæ animus, & de sæculo querens, & in angulos se retrahens, & pœnæ incubans suæ.

Eodem planè sensu de inuido sermonem pertexens Ecclesiastes, subiungit: *Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas.* Sed ut aliquâ probabili ratione se tueatur, sententias loquitur, dicens: *Melior est pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum labore & adflictione animi.*

Salutare vtiq̃ue præceptum, vitæque communi in primis opportunum: cui geminum illud Democriti ad animi tranquillitatem ducens commendat Seneca: Si neque priuatim, neque publicè multa aut maiora viribus nostris egerimus. Numquam enim, inquit, in multa discurrenti negotia dies transfit, ut non aut ex homine, aut ex re offensa nascatur: quemadmodum per frequentia vrbis loca properanti in multos incurfitandum est; ita in hoc vitæ actu dissipato & vago multa impedimenta, multæ incidunt querelæ; neque semper ex destinato proposita succedunt. Nulli fortuna tam dedita est, ut multa tentanti vbique respondeat. Sequitur ergo, ut is, cui contrà quàm proposuerat aliqua cesserunt, impatiens hominum rerumque sit. Itaque ut quietus possit esse animus, non est iactandus, nec multarum, ut dixi, rerum actu fatigandus, nec magnarum supraque vires appetitarum. Facile est leuia aptare cervicibus, & in hanc aut illam partem transferre sine lapsu: at quæ alienis in nos manibus imposita agrè sustinemus, victi in proximos effundimus; & dum stamus sub sarcinâ, impares oneri vacillamus.

Hæc & similia, quæ sanè vera sunt, inertiae suæ stultus & invidus prætexit. Sed ego cum Pacuvio odi ho-

Plura aut
maiora vi-
ribus non
tentanda.

Seneca l. 3.
de Irâ, c. 6.

Ignavi sa-
pientiam
desidia præ-
texunt.

Tacit. l. 15.
Annalium.

mines ignauâ operâ, philosophâ sententiâ; & qui doctrinâ ore tenus exerciti, animum bonis artibus non imbuerunt. Itaque eiusmodi fuci ac fungi virtutis & sapientiæ nomen ambientes, sed re totâ destituti, desideriosum potius otium, quàm veram animi tranquillitatem sequuntur: quorum sapientia vel dementia potius quanta sit, tunc maximè apparet, cum animaduertimus, quâ mercede sapiant; hac scilicet, quòd nec Deo placeant, cuius beneficiis abutuntur; nec hominibus, quorum aut virtutibus obrectant, aut lætis successibus inuident; nec sibi denique, dum propter alienam virtutem ac felicitatem ipsi mœrore cōtabescunt.

Inuidi Deo
exosi.

Deo, inquam, inprimis execrationi sunt, quia dum gratiam eius ac fauorem per inertiam ac teporem nauseabundi prætereunt, Deo vicissim nauseam mouent ac vomitum, prout ipse in Apocalypsi protestatur:

Apoc. 3, 15.

Vtinam frigidus esses aut calidus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Nec

Cassianus
Collatione
4. c. 19.

immeritò, ait Cassianus, hunc locum explanans, eos Dominus, quos iam in visceribus receperat charitatis, noxiè tepefactos cum quadam conuulsione pectoris sui euomendos esse pronuntiat; qui cum salutarem ei quodammodò potuissent præbere substantiam, aueli ab eius visceribus maluerunt, tantò deteriores effecti illis qui numquam ori Dominico illati sunt cibis, quantò id quod nauseâ compellente reieimus, odibilius detestamur.

Inuidi etiâ
hominibus
exosi.

Quanto etiam in odio generis humani versentur inuidi, facilis est coniectura; cum optimi cuiusque vitam perpetuis obrectationibus inamœnam reddant, & ut ait Ecclesiastes, vanitati obnoxiam. Sed illud in hac vanitate solatio est, quòd edentuli sunt morsus inuidiæ

uidiæ & cicatrix leuissima : deinde, quòd virtus instar cedri alicuius altissimis defixa radicibus, perflari maleuolentiæ ventis potest, euelli non potest. Rupes est eadem in procelloso mari destituta : quam per tot retrò ætates vndique spumosi fluctus verberant, nec tamen consumunt. Silex est, cuius duritiam nulli magis intelligunt, quàm qui vires eius laceffendo fenserunt.

Itaque, quod extremum erat, sibi ipsi etiam grauis & noxius est inuidus, dum virtutem velut silicem suo damno mordet, dum in aliorum præclaris facinoribus *superflua* seipsum curâ discruciat, denique dum alienæ virtutis & industriæ impatientiâ proprias, vt ait Ecclesiastes, *carnes deuorat*. Nisi fortè mitiùs cum Isocrate pronuntiare malimus, hoc solum inuidiam habere boni, quòd sibi ipsi plurimum adfert mali, dignumque sumit de seipsâ supplicium. Infelix tortor sui ipsius ! quàm miseris modis eam torquebunt mala propria, quam sic bona puniunt aliena. Præclare hoc expendit D. Cyprianus. Qualis, inquit, hæc animi tinca est, aut quæ cogitationum tabes, inuidere alteri virtutem suam aut felicitatem, in malum proprium aliena bona conuertere, aliorum gloriam suam facere pœnam, & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, qui se intestinis cruciatibus lacerent, & quibus longè miserabilior fiat ille ipse qui inuidet, quàm is qui rabidas inuidi persecutiones patitur ? Quisquis ille est quem zelo persequeris, vitare te poterit ; tu te fugere & vitare non potes. Aduersarius tuus tecum est : ineluctabili catenarum nexu, zelo dominante, captiuus es. His & pluribus vir ille sanctus ostendit, quantum acerbitalis in hanc vitam ex inuidiæ fonte deri-

*Inuidus sibi
ipso grauis.*

*Isocrates in
Euagorâ.*

*Cyprianus
Serm. de
Inuidiâ.*

uetur. Nunc ad tertium vanitatis & acerbitalis caput cum Ecclesiaste descendamus, & quam inamoenam hanc vitam reddat auaritia, demonstremus.

SECTIO TERTIA.

ECCLESIASTES.

VERS. 7. Considerans reperi & aliam vanitatem sub Sole:

8. vnus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec fatiantur oculi eius diuitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

METRICA PARAPHRASIS.

PROTERVE Scazon, si quid aut cachinnorum,
 Aut tristiorum ergastulis querelarum,
 Salisq̃ue promus-condus abdis arguti,
 Dicacitatis diuitem penum exhauri.
 Censore Momo digna vanitas sese
 Loquacitatis nundinis representat.
 En ille sponsus tristium lacernarum,
 Qui compitorum saxa leucophaetus,
 Et Baticatus Mercuri terit limen,
 Qui Sole puro nubilos gerit vultus,
 Nasoq̃ue terram, & fronte signat obstipā:
 Qui solā anhelam frigidā sitim fallit,
 Crustasq̃ue rodens, alliumq̃ue cepasq̃ue
 Laxuginosis panis allinit frustis:

Huius